

historisch
genootschap
wormer

torenklanken

nieuwsbrief 13 • februari 2009

welkom door Trees Korver

Eindelijk weer eens natuurijs in het jaar 2009. In Jisp werden er priksleewedstrijden voor vrouwen en mannen gehouden. Hieraan deed ik natuurlijk mee en ik gleed al prikkend over het ijs. Helaas ging ik te langzaam en heb ik geen prijs gewonnen, maar... ik heb ook niets verloren! In 1862 werd er in 't Oostzanerveld een 'vrouwenzak' op het ijs gevonden door Cornelis Nooij uit Wormer. 'Die hem terug verlangt, vervoege zich.' Dit kunt u lezen in deze eerste *Torenklanken* van het nieuwe jaar.

Verder in deze nieuwsbrief een artikel over een 'tietenpletter', waar toch prachtige deuntjes uit voortkomen. Ook hebben wij een foto ontvangen van de Veerdijk met een 'zakkenaaierij' erop. Via Marktplaats.nl vonden wij een raambiljet over een theater te Wormer dat wel heel erg vroeg open ging! Genoeg te lezen over variété en historie uit vervlogen tijden. Veel leesplezier en wij hopen op een mooi, gezond en vrolijk jaar voor al onze leden. ■

Gezicht op de Veerdijk te Wormer. Links het silocomplex van Gebr. Laan (Lassie) en rechts staat de cacaofabriek De Moriaan te Wormer. De man in de boot roeit richting het Zuideinde van Wormerveer. Op de Zaan vaart de boot Alkmaars Packet waar Dirk Kuijper in zijn laatste Jeugtherinneringen deel 6 over schrijft. Dit deel zal in de volgende *Torenklanken* verschijnen. Fotonummer 21.07546, Gemeentearchief Zaanstad ZOV/Honig-collectie.

van het bestuur door Jan Blokker

Het is nog een heel eind weg, onze Genootschapsavond in november, maar toch wordt er druk gewerkt aan de bijdragen voor het volgende jaarboek, ook door mij.

Een belangrijk deel van de onderzoekstijd besteed ik dan aan het doorspitten van kranten van meer dan honderd jaar geleden. In dat licht wil ik weleens mijn waardering uitspreken aan de beide archiefdiensten, het Waterlands Archief en het Gemeentearchief Zaanstad, die ons alle medewerking verlenen bij het speuren naar het verleden van ons dorp Wormer. Verder in deze nieuwsbrief wordt al genoemd de vrouwenzak, die ik tegenkwam, maar ook het verhaal van de moordaanslag te Wormer in 1900 zullen we u zeker niet gaan onthouden.

U kunt er zeker van zijn dat de reeks jaarboeken een mooie plaats in uw boekenkast verdienen en dat ze stuk voor stuk een gevarieerde en verantwoorde inhoud zullen hebben. We werken er onverdroten aan voort. ■

tietenpletter en spreuwenkissie

door Trees Korver

Van Paul Tjeertes kregen wij een foto toegestuurd met daarop een accordeonspeler en een pianist. Paul is zelf trekzakspeler en de mooie foto viel hem op. Naar aanleiding van deze prachtige foto ben ik maar eens op onderzoek uit gegaan om informatie te achterhalen over deze twee muzikanten.

VROLIJK DEUNTJE

De foto is gemaakt in 1947 in café Landzicht (het huidige Wapen van Wormer) aan de Zandweg waar Jan Kramer en Neeltje Waal de scepter zwaaiden. Achter de piano zit waarschijnlijk Kees Borstlap uit Krommenie. De accordeonist is Dirk Stam uit Wormer. Zoon van Henk Stam en Lies Schot, ooit uitbaters van café het Moriaanshoofd bij de Kerkstraat in Wormer. Dirk trad op bij bruiloften en partijen met een band en soms ook alleen. Hij ging vaak mee met de oude-van-dagen-tochten om een vrolijk deuntje voor hen te spelen. De band waarin Dirk speelde bestond behalve uit Kees Borstlap verder uit Bram Voster op de saxofoon en ene Kuijper op de drums. Deze Kuijper had later een café aan de Padlaan in Purmerend. Bram Voster kwam uit Wormerveer en werkte toen samen met Dirk bij de Zeepziederij van Jan Dekker aan de Wormerkant.

Later ging Dirk Stam alleen verder met zijn accordeon, en deed ook voordrachten zoals 'de vrolijke koster!'

"Dirk bracht altijd gezelligheid en als hij op bezoek kwam zette hij zijn accordeon verdekt opgesteld in de gang. Iedere keer weer was het een verrassing als hij

Achter de piano zit waarschijnlijk Kees Borstlap. Volgens de heer L.H.A. Borstlap van de Taandijk in Krommenie heeft de familie Borstlap veel muzikanten voortgebracht. Ook vertelde hij dat Kees Borstlap drummer was, dus geen piano speelde! Rechts op de foto zit Dirk Stam met zijn accordeon. De foto is gemaakt in Café Landzicht in circa 1947.

later op de avond begon te spelen. Wij zongen dan vrolijk de deuntjes mee,” aldus zijn broer Willem Stam. Broer Jo Stam is ooit begonnen met het spelen op de accordeon, daarna begon Dirk er ook op te rammelen. Voor de oorlog ventte hij met een viskar door het dorp. Dirk heeft tegenover bakker Klerk gewoond en links naast het voormalige gemeentehuis in de kleine huisjes aan de Dorpsstraat 356.

BIJNAMEN

De accordeon is een populair instrument geweest en heeft vele bijnamen. Van tietenpletter tot spreekwenkissie, armeluisjanker, buikorgel, jammerkast en werd later ook wel geitenwollensokkenknoppendoos genoemd. ■

vrouwenzak door Trees Korver

Deze advertentie van 29 januari 1862 kwam Jan Blokker toevallig tegen tijdens het zoeken naar heel iets anders. Het gaat hier waarschijnlijk om Cornelis Nooij uit Wormer die aan het schaatsen was in 't Oostzanerveld. In het boek *Aangekleed* gaat uit Streekkleding en cultuur in Noord-Holland 1750–1900 van M. Havermans-Dikstaal, hoofdstuk III, kleding 1825–1850, wordt de vrouwenzak als volgt beschreven.

De vrouwenzak – in West-Friesland diessek of dijszak genoemd – was een zak voor kleine benodigheden als een zakdoek, een geurtje, een vingerhoed of een kastanje tegen de reumatiek. Op de tussenrok – de bovenste onderrok – werd deze gedragen en was bereikbaar door een met kloskoord afgewerkte split in de bovenrok. Men bevestigde de zak met lange linnen strikbandjes om het middel. Onderaan de split borduurde de vrouw haar initialen. Meestal gebruikte men als stof witte Marseille of een gekleurde gestreepte stof. De maten varieerden naar de maat stof die men nog had, maar algemeen moeten de diessek vrij groot zijn geweest: in deze periode ongeveer 22x40 cm.

**Den 22. Januarij op 't ijs
IN 'T OOSTZANER VELD
gevonden :
een Vrouwenzak.**

**Die hem terug verlangt, vervoege zich
bij CORN. NOOIJ Pz. te Wormer.**

Deze advertentie komt uit het Algemeen Weekblad van 29 januari 1862. Het gaat hier waarschijnlijk om Cornelis Nooij geboren in 1824 en getrouwd met Cornelia Fust, zeer roomse mensen, die bij hun 25-jarig huwelijk nog een fraai stuk zilverwerk aan de kerk schonken.

DIEFSAK

In De Zaanse Volkstaal van dr. G.J. Boekenooogen staat hierover:

Diessak ook wel uitgesproken diessik. Losse vrouwenzak, die met banden om het middel wordt vastgemaakt en onder de bovenrok wordt gedragen (de Wormer). Ze het 'er diessik strooid mit er gouwe knippie (gouden knipbeurs) der in. Het woord is ook verderop in Noord-Holland en te Hindeloopen in gebruik. Dat diessak uit diefsak, dit is een geheime zak, is ontstaan, werd aangetoond. Bij de 17de-eeuwse Hollandse schrijvers komt het woord herhaaldelijk voor.

DIÉSEK

Jan Pannekeet zijn uitleg in zijn Westfries woordenboek over de vrouwenzak is zeer uitgebreid. Hij schrijft dat het een broekzak was. Voorheen ook wel een losse vrouwenzak die met banden om het middel werd vastgemaakt en onder de bovenste rok werd gedragen. Pannekeet schrijft net als Boekenooogen dat het woord een vervorming van het oude woord diefzak is. Een geheime, niet zichtbare zak. 'Je diéseki!', loop naar de pomp, maak dat de kat maar wijs! 'Je diéseki is mit geren (garen) naaid en je zundesse (zondagse) mit zaai (zijde),' je liegt, fantaseert, overdrijft. Mogelijk duidt de zegswijze er letterlijk op dat een broekzak met garen genaaid of hersteld, terstond opvalt, zoals hier het liegen of fantaseren zonneklaar blijkt.

PISSE

Die is de diéseki (in de tas), die winst is binnen. 'n Warme diéseki hale (overhouwe), strijkgeld incasseren, voordelig zaken doen. Mit z'n neus in z'n diéseki loupe (lopen), zijn ogen in de zak hebben. Ientje in z'n diéseki hewwe, is iemand met gemak de baas zijn of iemand dóór hebben.

Ientje in z'n diéseki (in z'n zak) pisse, met iemand meepraten, iemand vleien (vooral een meerdere). Ientje in z'n diéseki zitte, iemand hinderlijk nalopen of aanklampen. Dat kè je an de draai van de diéseki wel voele, dat kan je op je klompen aanvoelen.

Jan Pannekeet besluit met de uitleg van het woord diésekkiepisser, dat is een vleier of een mooiprater.

Wat heeft er toch in die vrouwenzak gezeten die door Cornelis Nooij uit Wormer op het ijs werd gevonden? ■

jeugdherinneringen [deel 5] door Dirk Kuijper

In de jaren dertig stonden er aan de Wormerkant aan de Zaan in de Zaanbocht twee pakhuisjes. Ik dacht dat de ene Wilhelmina heette, en de ander weet ik niet meer. Wij mochten van de werklui daar weleens op de opgeslagen balen spelen. Zo gebeurde het dat, over de balen kruipend, ik mijn padvindierszakmes verloor en dit achter de balen gleed. De spleet was dusdanig smal, dat je er onmogelijk meer bij kon komen. Ik was natuurlijk zeer verdrietig en vertelde de arbeider, ene Hannes was zijn voornaam, wat er was gebeurd.

Een paar maanden later werd er aan de deur gebeld. Wie stond daar met mijn mes in zijn hand? Juist: Hannes, de balen waren geruimd en zo kwam mijn mes te voorschijn, en de man was zo eerlijk om het nog bij me thuis te bezorgen ook!

ROETSJEN

De pakhuisjes branden later af en werden vervangen door het stenen pakhuis 'Rouen'. Een nieuw speelterrein verkondigde zich. Het pakhuis had namelijk een rondlopende balensul van de bovenste verdieping tot de begane grond. Wat is er dan mooier dan naar de bovenste verdieping te lopen en via de sul naar beneden te roetsjen? Uiteraard was dit niet toegestaan. Veelal was er niet zoveel volk in het pakhuis, dus namen wij onze kans waar. Zo stonden wij eens op het dak met een mannetje of vijf, keken over de rand en zagen tot onze verbijstering de chef staan in zijn witte pak met twee arbeiders. Goede raad was duur, want er stond ons wat te wachten, maar wij vonden er wat op.

GLUREN

Wij gingen met zijn vijven achter elkaar op de sul zitten en toen de laatste zat liet de voorste de rand los en kwamen wij met zijn vijven achter elkaar op de vloer terecht en vlogen alle kanten op. Met twee man schoten wij het verbindingsgangetje in naar de Unie. Wij vlogen een opgestapelde tas balen op en gingen in het midden liggen. U moet weten dat de balen opgeslagen worden in vierkante percelen tussen de steunpalen van de zolder erboven. Daar dit met de hand gebeurde, kon op een bepaald niveau het midden niet meer bereikt worden, en werden de zijkanten hoger tot aan de zolder. Wij kropen in dat overgebleven gat en zagen nu en dan een hoofd van een arbeider over de buitenste balenrand gluren. Wij hielden ons laag in het gat en wachtten net zolang tot wij dachten dat de kust veilig was voor we tevoorschijn kwamen. Toch weet ik nog, stond er een arbeider met een lege zak in zijn hand ons op te wachten, maar wij vlogen aan twee kanten om hem heen en wisten onbeschadigd te ontsnappen.

GROEN-GEEL

Uiteraard gingen we ook naar school. Op School West werden ons de beginselen van het lezen, schrijven, rekenen enz., bijgebracht. Dat er twee korfbalpalen op het schoolplein stonden, was natuurlijk niet zo vreemd als u weet dat

het korfbalveld van Groen-Geel net ten zuiden van de school lag achter de Badhuisstraat. Met, tussen de school en het korfbalveld in, de muziektent van de harmonie 'Eensgezindheid'.

Als 's zomers de voorluiken van de tent openstonden, dan kon men luisteren naar de repetities van deze muziekvereniging. Bekende namen uit die tijd waren de dirigent Schaar, Zaal (de papiermaker bij Van Gelder), Zwart, bijgenaamd Jan Segaar, schipper op een beurtvaarder. Natuurlijk velen die werkten bij Van Gelder, zoals Roos en Siem Klopper. Op de grote toeter blies Boer Havik als ik het goed heb. ■

Op de foto ligt in het gras Ellie Palmboom, dochter van Piet Palmboom, schoenmaker aan de Verlengde Zandweg 226. Ellie is getrouwd met Freek Kroon. De foto is genomen vanaf de kant waar nu de Bruynvisweg uitkomt op de Veerdijk richting Oost-Knolendam. Achter haar een zakkennaaijerij waar dikke jutezakken werden gerepareerd voor cacao bonen. Op deze plek ongeveer is nu nog Woud Damwanden gevestigd. Helemaal links op de foto is fabriek 'De Mol' en Gerkens Cacao (nu Cargill) nog net te zien. Rechts ziet u de huizen van de Verlengde Zandweg. Foto: Peter Kroon

anova-variété-revue door Trees Korver

Wie kan ons meer vertellen over Theater Oost-End en Anova-Variété-Revue?

50729

Theater OOST-END
presenteert
ZONDAG 6 JUNI a.s.
de nieuwe
Anova-Variété-Revue
RHAPSODIE DER ZOTHEID

Aanvang 8 uur
Bespreekt nu reeds Uw plaats.

Zaal open 7.30

De beste programma's van de
Zaanstreek vindt U in Theater
OOST-END te WORMER.

Enige tijd geleden bood een inwoner van Jisp dit raambiljet te koop aan via Marktplaats. Het betreft een aankondiging van de nieuwe Anova-Variété-Revue 'Rapsodie der Zotheid' in het Theater Oost-End te Wormer op zondag 6 juni. Het jaartal is onbekend.

WAAR WAS DIT THEATER GEVESTIGD?

Seiny Klopper is voor ons op onderzoek uit gegaan en kwam tot de conclusie dat dit optreden in café Het Wapen van Wormer aan de Dorpsstraat 389 plaatsvond. Dit etablissement was toen van de familie J. Zijp.

TROUWRECEPTIE

"Het Oosteinde van Wormer begon vroeger bij de oude gemeente school (die gesloopt is en waar nu vier nieuwe woningen staan). Het vermoeden bestaat dat het een optreden was in café Het Wapen Van Wormer. Dat stond tegenover het voormalige Raadhuis van Wormer (nu woning van Dick en Mieke Zwart). Ooit was dit café van de familie Zijp. Hier hebben Jan en ik nog onze trouwreceptie gehouden na de huwelijksvoltrekking in het Raadhuis van Wormer aan de overkant. (Noodweer op die dag trouwens). Nu is daar het schildersbedrijf van Essen gevestigd," schrijft Seiny in een e-mail aan onze redactie.

Weet u meer over dit Theater Oost-End of heeft u deze uitvoering bijgewoond? Laat het weten aan de redactie! ■

contributie door Bert Vreeswijk en Trees Korver

Aan deze Torenklanken is een kaartje bevestigd. Hierop staan uw gegevens zoals u ze destijds aan ons heeft opgegeven. De leden die geen machtiging tot afschrijving van de contributie aan ons hebben opgegeven, betalen handmatig. Op uw kaartje staat het verschuldigde bedrag en het rekeningnummer waarop u het bedrag kunt overmaken. Wij verzoeken u dit bedrag zo spoedig mogelijk aan ons over te boeken. Staat er op uw kaartje 'U heeft ons gemachtigd' dan hoeft u verder niets te doen. Het bedrag zal net als vorig jaar een dezer dagen door ons automatisch worden afgeschreven.

Heeft u vragen? Belt u dan gerust onze penningmeester Bert Vreeswijk: tel. 075-64 24 307. Hij staat u graag te woord. Hartelijk dank voor uw medewerking. ■

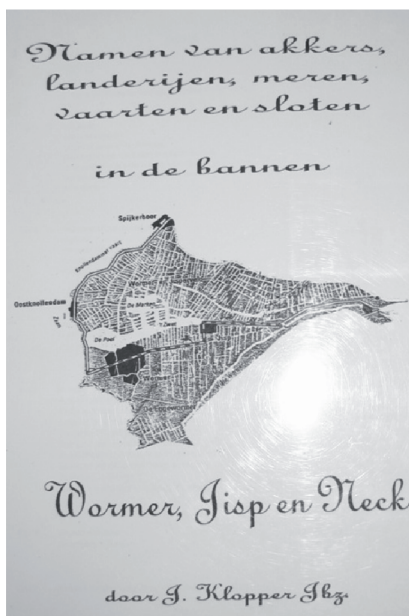
straatnaamgeving door Trees Korver

Door de gemeente Wormerland is aan onze voorzitter advies gevraagd over de straatnamen in de Poort van Wormer. Eerder al heeft Jan op verzoek geadviseerd om het nieuwe fietspad 'Het Kerkepad' te noemen. Dit pad is aangelegd op het Wezenland en ligt langs de WSV-velden en loopt naar de Ringdijk in de polder Engewormer. De naam 'Het Kerkepad' is van oudsher een bestaande naamgeving. Het wordt ook nu nog veelvuldig gehanteerd door onder andere wandelclubs. Daarom vinden wij dat er geen enkele reden is om deze naam te veranderen. De gemeente Wormerland neemt ons advies over.

Het nieuwbouwplan achter de Verlengde Zandweg wordt door de gemeente 'Het Laantje' genoemd. Dat vinden wij jammer omdat de huidige Nieuweweg al sinds jaar en dag 'Wormer Laantje' of 't Laantje' wordt genoemd. Hierdoor ontstaat er volgens ons verwarring en dezelfde namen voor verschillende plaatsen moeten vermeden worden. ■

Het Kerkepad

Ons uitgangspunt is om zo veel mogelijk de bestaande naamgeving van de plaats te hantieren waar gebouwd gaat worden. Een handige leidraad voor de nieuwe straatnamen is het informatieve boek van Jan Klopper met de duidelijke titel 'Namen van akkers, landerijen, meren, vaarten en sloten in de bannen Wormer, Jisp en Neck.'

schenkingen door Trees Korver

Met veel plezier gespeeld door jong en oud: het Wormer Kwartet.

- Van Piet Besse via Wim Wezel oude foto's en een kwartetspel Wormer 700.
- Oude foto's en krantenknipsels van Mevrouw Heijnen-Siekerman.
- Van Antoon de Vries uit Wormerveer: oude kranten.
- Via Dick Zwart van de Historische Vereniging Wormerveer een aantal foto's van de bouw PTT-toren te Wormer.
- Twee ansichtkaarten met een afbeelding van de r.-k. kerk van Truus van Haaster-Vesting.
- Via Jaap Butter een groentekistje vol met Van Gelder Papier-spullen.
- Diverse glazen en bekers en overige artikelen van Marian Pijl.

Geschonken spullen zullen wij goed bewaren, beheren en eventueel gebruiken.
Hartelijk dank voor uw giften. ■

agenda 2009

- Donderdag 23 april ■ onze Jaarvergadering
- Zaterdag 12 september ■ Monumentendag
- Donderdag 12 november ■ Genootschapsavond met uitreiking Jaarboek 2009

In de volgende Torenklanken meer informatie over de locaties waar onze evenementen worden gehouden.

GAAT U VERHUIZEN?

Of heeft u een ander e-mailadres? Laat het ons weten! U kunt ons op twee manieren op de hoogte stellen van een wijziging in uw (adres)gegevens.

Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer,
p/a Merckenrif 185, 1531 MP Wormer

E-mail: post@genootschapwormer.nl

colofon

TORENKLANKEN is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer

Coördinatie nieuwsbrief: Trees Korver

Een lidmaatschap kost € 15,00 per jaar.

Een extra exemplaar van Torenklanken is te verkrijgen voor € 1,00.

HISTORISCH GENOOTSCHAP WORMER

p/a Merckenrif 185, 1531 MP Wormer

Opgericht: 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: 1145.40.179

Telefoon: 075 - 642 37 98

E-mail: post@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

<http://wormer.geschiedenisbank-nh.nl>

BESTUUR

Jan Blokker, voorzitter

Trees Korver, secretaris

Bert Vreeswijk, penningmeester

Nico Koelemeijer, bestuurslid

Frank Tjeertes, bestuurslid

